

Okiem prawnika - artykuł „Niechciany spadek - praktyczne porady”

Data publikacji: 10.01.2025 14:36

Na podstawie art. 922 § 1 k.c. prawa i obowiązki majątkowe zmarłego przechodzą z chwilą jego śmierci na jedną lub kilka osób. W prawie spadkowym osoba zmarła określana jest mianem spadkodawcy, jej następcy prawni na wypadek śmierci to spadkobiercy, zaś prawa i obowiązki majątkowe zmarłego tworzą spadek. Następstwo prawne po osobie zmarłej, inaczej zwane dziedziczeniem (sukcesją), ma charakter sukcesji uniwersalnej, spadkobierca na mocy jednego zdarzenia, jakim jest otwarcie spadku, wstępuje w ogół praw i obowiązków osoby zmarłej bez potrzeby podejmowania ze swojej strony dodatkowych czynności może więc stać się spadkobiercą. Otwarcie spadku następuje zawsze w chwili śmierci osoby fizycznej, z tą też chwilą spadkobierca nabywa spadek.

Czasem bywa tak, że nie chcemy przyjąć spadku. Jakie kroki prawne należy wówczas podjąć? mat.pras. OX.PL

Z chwilą otwarcia spadku określone prawa i obowiązki wchodzi do majątku spadkobierców, stając się prawami i obowiązkami tych osób. Spadkobiercy wstępują w wynikającą z umowy sytuację prawną spadkodawcy - strony, w szczególności przejmują jego **majątek i długi**, ponadto zaś związani są postanowieniami umów. Oznacza to, że np. następca prawny dłużnika banku wstępuje w prawa i obowiązki majątkowe dłużnika, w tym także w całą sytuację prawną poprzednika prawnego. Zobowiązanie do zwrotu kredytu wchodzi w skład spadku jako dług spadkowy, przy czym obejmuje on zarówno raty kredytu wymagalnego jeszcze przed śmiercią kredytobiorcy, jak i raty, które stają się wymagalne po tej chwili. Jeżeli w dacie śmierci spadkodawcy istniało określone zobowiązanie, to przechodzi ono na spadkobiercę. Do masy spadkowej wchodzi jedynie długi istniejące, które powstały za życia spadkodawcy. Z datą otwarcia spadku spadkobiercy wstępują w sytuację prawną zmarłego, czyli w przypadku istniejącego długu stają się dłużnikami. Z datą śmierci spadkodawcy jego dług, staje się długiem spadkobiercy.

Nabycie spadku z chwilą śmierci spadkodawcy nie ma charakteru ostatecznego. Spadkobierca ma prawo do złożenia jednostronnego oświadczenia woli, które wyraża wolę ostatecznego dojścia albo niedojścia do dziedziczenia po danym spadkodawcy.

Spadkobierca może złożyć jedno z następujących trzech oświadczeń woli:

- 1) **przyjąć spadek bez ograniczenia odpowiedzialności za długi spadkowe** (przyjęcie proste, zwane także w doktrynie i judykaturze przyjęciem spadku wprost);
- 2) **przyjąć spadek z ograniczeniem odpowiedzialności za długi spadkowe** (przyjęcie z dobrodziejstwem inwentarza) albo
- 3) **odrzuć spadek**.

W razie prostego przyjęcia spadku spadkobierca ponosi odpowiedzialność za długi spadkowe bez ograniczenia. Oznacza to, że wierzyciele mogą dochodzić roszczeń z całego majątku osobistego spadkobiercy, w tym z majątku spadkowego, bez ograniczenia kwotowego. W razie przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza spadkobiercy co do zasady ponoszą odpowiedzialność za długi spadkowe tylko do wartości ustalonego w wykazie inwentarza albo spisie inwentarza stanu czynnego spadku.

Oświadczenia spadkowe składane są zarówno w razie dziedziczenia na podstawie testamentu, jak i na podstawie ustawy, przy czym niezłożenie w terminie zawitym jakiegokolwiek oświadczenia oznacza, że spadkobierca jest traktowany jako przyjmujący spadek z dobrodziejstwem inwentarza. Odrzucenie spadku skutkuje rezygnacją ze spadku z mocą od daty otwarcia spadku, a zatem odrzucający nie nabywa żadnych aktywów ani pasywów składających się na spadek.

Oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku samodzielnie może złożyć osoba mająca (w momencie składania oświadczenia) pełną zdolność do czynności prawnych. Spadkobierca mający ograniczoną zdolność do czynności prawnych może sam złożyć przedmiotowe oświadczenie, jednakże do jego ważności potrzebna jest zgoda jego przedstawiciela ustawowego.

Przedstawiciel ustawowy osoby niemającej pełnej zdolności do czynności prawnych co do zasady musi uzyskać zezwolenie sądu na złożenie oświadczenia o przyjęciu spadku wprost oraz o odrzuceniu spadku w imieniu takiej osoby, odpowiednio – na wyrażenie zgody na złożenie takich oświadczeń. Nieuzyskanie zezwolenia skutkuje nieważnością takiego przyjęcia oraz odrzucenia spadku. Uzyskanie zezwolenia sądu nie jest konieczne do przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza. Od chwili złożenia do sądu opiekuńczego przez przedstawiciela ustawowego małoletniego spadkobiercy wniosku o zezwolenie na złożenie w jego imieniu oświadczenia o odrzuceniu spadku termin ulega zawieszeniu na czas trwania postępowania sądowego w tym przedmiocie. Jeśli zatem przedstawiciel ustawowy osoby niemającej pełnej zdolności do czynności prawnych dowie się o tytule powołania tej osoby do spadku, od tego momentu rozpoczyna się bieg terminu, który ulega zawieszeniu na czas trwania postępowania przed sądem

opiekuńczym w przedmiocie zezwolenia na przyjęcie spadku wprost albo odrzucenie spadku. Tym samym do biegu powyższego terminu nie wlicza się czasu od dnia złożenia wniosku o zezwolenie przed sądem opiekuńczym albo sądem spadku do dnia prawomocnego rozstrzygnięcia o tym wniosku.

Termin do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku trwa 6 miesięcy i rozpoczyna się w dniu, w którym spadkobierca dowiedział się o tytule swego powołania. Dowiedzenie się o tytule powołania do spadku należy pojmować jako powzięcie przez spadkobiercę wiarygodnej informacji o tym, że został on do danego spadku powołany z ustawy albo z testamentu. Jeżeli spadkodawca nie sporządził testamentu, jego spadkobierca dowiaduje się o tytule swego powołania, gdy dotrze do niego wiadomość o śmierci spadkodawcy. W sytuacji gdy spadkobierca ustawowy powołany w bliższej kolejności odrzucił spadek, spadkobierca dochodzący do dziedziczenia w dalszej kolejności dowiaduje się o swoim tytule powołania, gdy dociera do niego wiadomość o tym odrzuceniu.

Oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku jest złożone w terminie, gdy przed jego upływem spadkobierca złoży je przed **notariuszem** albo gdy przed upływem tego terminu do **sądu spadku** lub sądu właściwego dla miejsca pobytu (ewentualnie zamieszkania) składającego oświadczenie wpłynię wniosek o jego przyjęcie przez sąd.

Zdarzyć się może sytuacja, że oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku będzie złożone pod wpływem wady oświadczenia woli. W szczególności nieważne jest oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku złożone przez osobę, która z jakichkolwiek powodów znajdowała się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Dotyczy to w szczególności choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego, chociażby nawet przemijającego, zaburzenia czynności psychicznych. Uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku **może nastąpić jedynie przed sądem**. Właściwy jest sąd spadku. Jednocześnie spadkobierca zobowiązany jest oświadczyć, czy i jak spadek przyjmuje, czy też go odrzuca. Brak takiego oświadczenia wyłącza możliwość uchylenia się od skutków prawnych wadliwego oświadczenia. **W ten sam sposób spadkobierca, który pod wpływem błędu lub groźby nie złożył żadnego oświadczenia w terminie, może uchylić się od skutków prawnych niezachowania terminu.** Uprawnienie do uchylenia się od skutków prawnych wygasa: w razie błędu i podstępny – z upływem roku od jego wykrycia, a w razie groźby – z upływem roku od chwili, kiedy stan obawy ustał. Uchyleniu się od skutków prawnych oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku nie stoi na przeszkodzie stwierdzenie nabycia spadku ani nawet dział spadku. Do zachowania terminu wystarcza złożenie przed jego upływem wniosku do sądu o odebranie oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych oświadczenia.

Należy zaznaczyć, że zgodnie z orzecznictwem błędem nie jest niezajomość przedmiotu spadku pozostająca w związku przyczynowym z niedołożeniem przez spadkobiercę należytej staranności w ustaleniu rzeczywistego majątku spadkowego, lecz o błędzie co do przedmiotu spadku można mówić wtedy, gdy brak wiedzy o rzeczywistym stanie majątku spadkowego nie jest wynikiem braku staranności spadkobiercy, czy też, mówiąc inaczej, jest on usprawiedliwiony okolicznościami sprawy. Jedynie zatem szczególne okoliczności warunkować będą uchylenie się od skutków prawnych niezłożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku.

Podsumowując:

- w skład spadku wchodzi zarówno aktywa jak i pasywa zmarłego,
- na złożenie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku masz 6 miesięcy, od momentu dowiedzenia się że jesteś spadkobiercą,
- jeżeli nie złożysz w tym terminie żadnego oświadczenia spadek zostanie nabyty z dobrodziejstwem inwentarza,
- złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku spowoduje, że do dziedziczenia zostają powołani Twoi potomkowie, a jeżeli są małoletni to na odrzucenie spadku w ich imieniu potrzebna będzie zgoda sądu rodzinnego,
- w szczególności wyjątkowych okolicznościach istnieje możliwość uchylenia się od skutków prawnych niezłożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku lub złożenia oświadczenia o przyjęciu spadku lub odrzuceniu spadku.

Kinga Hanusek-Bąk

Radca prawny